

NETTIE DEES

De derde
dochter

Roman

1

Op het moment dat Franny de sleutel in het slot stak, hoorde ze de telefoon. Ze liet de voordeur wijd open staan, rende naar binnen en nam op.

Te laat.

Vierenhalve maand geleden had ze haar moeder voor het laatst gesproken. Toch hoopte ze iedere keer dat de telefoon ging dat zij het zou zijn. Waarom moest zij als dochter altijd het initiatief nemen? Had haar moeder wel interesse in haar leven, haar werk, haar kinderen? Maar al duurde het een jaar, ze zou wachten.

Ze legde haar boek op de bank en zette het koffieapparaat aan.

Weer de telefoon.

‘Met Franny Baas.’

‘Mevrouw,’ zei een donkere onbekende stem, ‘u spreekt met agent Vuijk van politiebureau Zwolle Centrum. Ik heb een minder prettige mededeling voor u.’

‘Ik luister.’

‘Uw zoon Niels is betrapt op winkeldiefstal. Kunt u of uw man naar het bureau komen?’

‘Nu?’

‘Ja, graag.’

‘Goed, ik kom eraan.’

Winkeldiefstal? Dat bestond niet, zoiets zou Niels nooit doen, het moest een misverstand zijn.

Weet u zeker dat het om Niels Baas gaat, had ze moeten vragen. Geboortedatum en adres. En waarom ze moest komen. Ze zat er echt niet op te wachten weer naar Zwolle te moeten rijden, ze kwam net uit haar werk. De dag zat in haar benen, het was druk geweest op de afdeling, krappe bezetting en veel moeilijke patiënten. Haar uurtje voor zichzelf voordat Stefan en de kinderen thuiskwamen was haar dierbaar: lezen op de bank met de benen omhoog. Dat kon ze nu wel vergeten, tenzij ze Stefan

vroeg naar het politiebureau te gaan.

In het geheugen van de telefoon zocht ze naar het nummer van het accountantskantoor. Stefan was bezig met een cliënt, meldde zijn secretaresse. Een groot bedrijf dat ze misschien binnen konden halen, en de eerste contacten waren belangrijk, dus kwetsbaar. Hij wilde de hele middag niet gestoord worden. Moest ze een boodschap doorgeven als hij uit zijn kantoor kwam?

‘Nee, laat maar,’ antwoordde Franny.

Ze zocht in haar tas naar de mobiele telefoon. Die was alleen voor noodgevallen, hadden ze afgesproken toen ze vorig jaar beiden toch ook maar een mobiele telefoon hadden aangeschaft. Ze wist amper hoe hij werkte, zo weinig gebruikte ze hem. Dit was dringend genoeg. Ze wist bijna zeker dat Stefan liever zelf naar het politiebureau wilde gaan.

Staande aan het aanrecht dronk ze snel een kop koffie. Er was nog een halve cake over van zondag, ze sneed een dikke plak af en propte die naar binnen.

Ze zou het toch maar beter zelf doen, Stefan wilde niet gestoord worden en als hij vanavond thuiskwam, kon hij het verder met Niels bespreken.

Haar zoon, betrapt op winkeldiefstal! Het was een woord uit krantenberichten, dit paste niet in hun leven.

Een halfuur later parkeerde ze op de Potgietersingel en stapte uit. Ze trok een kaartje bij de parkeermeter en liep op een holletje naar het einde van de straat. Rechtsaf, de Luttekestraat in. Voor ze naar binnen stapte, keek ze schichtig om zich heen. Zag iemand haar? Snel duwde ze de deur open.

Hij zat op een stoel aan een witte tafel in een kale ruimte. Een lange, slungelige jongen. Spijkerbroek, zwarte sneakers, blauw T-shirt. Groene baseballpet op, donker haar. In zijn handen een wit plastic bekertje.

Ze deed een stap in zijn richting. ‘Niels?’

Hij keek even naar haar op, maar meteen daarna richtte hij zijn aandacht weer op het bekertje.

Besluiteloos bleef ze op een meter afstand staan.

‘Gaat u zitten,’ zei de agent. ‘Wilt u iets drinken? Koffie, thee, water?’

‘Water graag.’

Ze dronk het bekertje in een keer leeg. Het ijskoude water zakte als een steen naar haar maag.

De agent trok een blocnote naar zich toe en begon voor te lezen.

In de Spar aan de Oude Vismarkt zag iemand van de vulploeg dat een jongen blikjes bier in zijn rugzak stopte. Er waren nog twee andere jongens bij hem. Bij de kassa rekende een van hen een zak chips af. Toen sommeerden ze de dader (wat klonk dat afschuwelijk echt) zijn rugzak open te maken en vonden ze de drie blikjes bier. Op dat moment gingen de andere jongens ervandoor. Twee werknemers van de supermarkt grepen de dader vast en de bedrijfsleider belde de politie. Die nam hem mee naar het bureau om een verklaring af te leggen.

‘Is het zo gegaan, Niels Baas?’

Hij knikte.

‘Je hebt dus blikjes bier in je rugzak gestopt zonder die te betalen?’

Niels keek even op en leek iets te willen zeggen.

‘Waarom heb je het gedaan?’

Hij zweeg.

‘Het kan je strafvermindering opleveren als je er open over bent,’ drong de agent aan.

Geen antwoord.

Franny kneep in haar handen en probeerde haar mond te houden. Niels ging wel vaker met jongens uit de vierde op stap. Ze hadden hem vast uitgedaagd, dat kon niet anders. Bier! Hij mocht helemaal nog geen alcohol, daar hadden ze het laatst nog over gehad.

‘Tja, als het zo staat, dan kunnen we niets anders doen dan overleggen met bureau HALT.’

‘Is dat nu echt nodig?’ barstte Franny uit. ‘Hij is net vijftien.’

‘Juist daarom, mevrouw.’ De agent klonk onaangedaan. ‘Hij moet ervan leren. U krijgt binnenkort een oproep en dan verwachten we u en uw zoon om alles door te spreken. U bent gehuwd?’

Franny knikte.

‘Als het kan, kom dan alle drie.’

Na het tekenen van enkele formulieren stonden ze buiten. Snel liepen ze naar de auto.

‘Hoe moet het met mijn fiets?’ vroeg Niels ineens.

‘O ja, je fiets. Waar staat die?’

‘Bij de supermarkt. Ik loop er wel heen.’

‘Meteen naar huis komen, Niels,’ zei Franny. ‘Begrepen?’

Hij knikte en liep met lange passen de hoek weer om.

Franny startte de auto en reed zo snel als ze kon in de drukte van de spits naar huis.

‘Wat eten we, mam?’ riep Nikki. Ze gooide haar tas op een stoel en tilde het deksel van de pan. ‘Bloemkool, bah.’

‘Stel je niet aan,’ antwoordde Franny. ‘Je krijgt er een gehaktbal bij en aardappels uit de oven.’

Nikki plofte op de bank.

‘Over vijf minuten eten we. Dek jij de tafel?’

‘Niels is deze week aan de beurt,’ wierp Nikki tegen.

Franny hoorde Stefan al binnenkomen.

‘Luister je?’

Langzaam stond Nikki op. Ze gooide het tafelkleed op tafel en pakte de borden uit de kast.

Franny keerde de gehaktballen om. ‘Ha Stefan, hoe was je dag?’ Ze hield haar wang op, zijn zoen belandde op haar haren. ‘We kunnen zo eten.’

‘Mooi.’

Hij nam het stapeltje post en legde dat bij zijn bord.

Franny rende de trap op en klopte op Niels’ deur. ‘Kom je eten? Ik heb je vader nog niets verteld over vanmiddag. Doe jij dat straks?’

Niels keek haar onzeker aan. ‘Pap kan zo boos worden soms. Wilt u het hem zeggen?’

‘Eigenlijk moet je dat zelf doen, maar ik begrijp dat je ertegen opziet. Kom, ze wachten op ons.’

Het eten verliep zoals gewoonlijk. Nikki ratelde aan een stuk door terwijl ze at, Stefan was verdiept in zijn post, Niels in zijn bord, en zij, zij vroeg zich af wat het beste moment was.

Na het beëindigen van de maaltijd ruimde ze zelf de tafel af, haalde de vaatwasser leeg en ruimde hem daarna weer in. Pas toen ze samen op de bank zaten met de koffie en de kinderen boven waren, vond ze gelegenheid hem in te lichten.

‘Er is iets gebeurd vandaag.’

‘Tets naars op je werk?’ Stefan keek haar over de krant aan.

‘Nee, dat niet.’

‘Nou?’

‘Tets met Niels.’

Stefan vouwde de krant dicht. ‘Met Niels? Wat was er met hem?’

‘Ik moest hem vanmiddag gaan halen op het politiebureau.’

‘Op het bureau? In Zwolle?’

Franny deed verslag, maar nog voor ze helemaal klaar was, sprong hij op. ‘Dat had je me wel wat eerder kunnen vertellen!’

‘Ik heb naar kantoor gebeld, maar je had een belangrijke cliënt. We moeten met hem naar bureau HALT,’ ging Franny verder. ‘Binnenkort krijgen we een oproep.’

‘Allemensen, Franny, en we zaten net nog gewoon aan tafel te eten! Wat had Niels voor verklaring voor zijn gedrag?’

‘Niets, hij wilde niets zeggen op het bureau.’

‘Tegen mij zal hij zijn mond wel opendoen,’ zei Stefan.

Hij liep de kamer uit. Boven klopte hij stevig op Niels’ deur. Ze hoorde dat hij opendeed. Daarna de harde stem van Stefan, de overslaande stem van Niels.

Ze zag hem weer voor zich, hoe hij daar aan die tafel op het politiebureau zat. Net of het hem niets deed. Toen de kinderen klein waren, wist ze precies wat hen bezighield. Ze waren als een

open boek. Tegenwoordig begreep ze niet veel meer van hun gedrag, Niels was vaak onbereikbaar, Nikki met haar dertien jaar begon ook al te puberen. Hoe gingen andere ouders hiermee om? Ze pakte haar boek, maar ze kon zich niet concentreren op het verhaal.

Na een halfuur kwam Stefan naar beneden. 'Hij wilde niet veel zeggen, maar ik begreep dat ze hem hadden uitgedaagd. Het zal allemaal wel loslopen.'

Franny vond dat dat wel erg gemakkelijk klonk.

'Zullen we nog wat drinken?' vroeg Stefan.

Ze knikte. Een slaapmutsje kon ze na deze dag wel gebruiken. Morgen had ze een vroege dienst en ze had haar nachtrust hard nodig.

Zo op het oog een ochtend als alle andere: opstaan zodra de wekker afliep, erop toezien dat de kinderen op tijd naar school vertrokken, zich haasten om op tijd bij het ziekenhuis te zijn en een parkeerplaats zoeken.

Ze had slecht geslapen en veel over Niels gedroomd. Was ze wel in staat te werken vandaag? De wind rukte aan haar sjaal terwijl ze over het terrein naar de dienstingang liep. Routinematig verwisselde ze haar kleren voor het uniform. Het witte katoen voelde kil en koud op haar huid. Snel trok ze haar wollen roze vest over het uniform aan: totdat ze boven was, kon ze dat aanhouden. Ze knikte naar de anderen, schoonmaakpersoneel, mensen van de linnenkamer, de jongen van de technische dienst. Dat sommigen zo vroeg in de morgen zoveel tekst hadden, onbegrijpelijk.

De lange gang door, de automatische toegangsdeur tot haar afdeling. Ze keek steeds de kamers in. Was het schoon? Hadden haar collega's tijdens de nachtdienst hun werk goed gedaan? Vanuit de keuken klonk het gerinkel van kopjes. Een vage broodgeur vermengde zich met de lucht die uit de spoelkeuken kwam. Franny schoot de post in, groette iedereen en pakte een kruk. Eerst de overdracht.

Na een kopje koffie en een overzicht op papier wat ze te doen had, begon haar dag echt. Ze zette alle andere gedachten opzij en pakte de medicijnlijsten. Eerst de infuusvloeistoffen en de injecties klaarleggen, daarna kon ze de medicijnkar in orde maken.

‘Franny,’ zei Gerda, het hoofd van de interne afdeling, een uurtje later. ‘Dit is Jeroen, de nieuwe arts-assistent.’

Op het eerste gezicht zagen alle assistenten er allemaal eender uit. Witte lange jas, daaronder een broek en schoenen. Het hoofd bepaalde de persoonlijkheid. De ogen en de stem, het haar. Franny had het niet zo op arts-assistenten, zeker niet wanneer ze net begonnen waren met hun opleiding. Sommigen waren heel bescheiden en behoedzaam, maar er waren er ook die dachten alles al te weten. Je zat wel minstens een halfjaar aan hen vast. Vrouwelijke arts-assistenten waren meestal prettiger in de omgang. Benieuwd hoe het met deze assistent zou gaan, stak ze haar hand uit. ‘Hoi.’

Jeroen gaf haar een slappe hand. ‘Jij bent...’

‘Franny Baas. Samen met Anke run ik de afdeling. Als je iets wilt weten, moet je bij een van ons zijn.’

Gerda draaide zich om naar Anke, die aan haar bureau zat. Na de kennismaking liet Gerda Jeroen bij hen achter. Anke legde hem de gang van zaken op de afdeling uit. Even later kwam de arts, een oudere vrouwelijke dokter, visite lopen. Franny had de statussen al op kamervolgorde klaargelegd zodat ze meteen aan de slag konden. Jeroen was anders, dat had ze meteen gezien. In plaats van z’n jas netjes dichtgeknoopt, droeg hij hem open. Daaronder droeg hij een moderne spijkerbroek en sneakers. Geen net overhemd, maar een merk-T-shirt. Kort, blond stekeltjeshaar en helblauwe ogen. Die zou zich niets laten gezegen.

Marleen kwam naar haar toe. ‘Franny, kun jij me heel even helpen? Of ben je druk?’

‘Ik kom.’

Marleen was op dat moment de jongste leerling-verpleegkun-

dige van de afdeling. Ze was gekoppeld aan Astrid, een vrolijke maar ook wat rommelige gediplomeerde.

‘Mevrouw De Soete moet wisselen van ligging, maar ik krijg dat niet alleen voor elkaar. Ze ligt al veel te lang op deze zij. Astrid heeft een gesprek met de familie van meneer De Koning.’

Dat gesprek zou Anke moeten voeren, dacht Franny; Astrid stond op zaal.

Franny schoof het gordijn voor het bed. ‘Mevrouw De Soete, we gaan u even keren,’ zei ze luid in haar richting. Een zware vrouw met een beroerte, halfzijdig verlamd en verminderd aanspreekbaar. Infuus, katheter, sondevoeding. Terecht dat Marleen hulp vroeg.

Marleen sloeg de deken weg. De transpiratiegeur was door-dringend en vaag vermengd met de geur van ontlasting. Franny zuchtte. Ze nam de leiding bij het draaien. Een, twee, drie, hup, alsof je een zandzak oppakte. Ze keerde snel het kussen om, dat was nat van het zweet.

‘Dat verschonen we,’ zei ze.

Marleen trok de nachtjapon recht, legde de slang van de katheter vrij en samen vouwden ze de deken over de patiënt heen. Franny maakte de gebalde vuist open. Wat een lucht kwam daarvandaan. Ze maakte de hand schoon met een vochtige washand en droogde hem goed af.

‘Altijd opletten dat het ook tussen de vingers goed droog is,’ zei ze tegen Marleen. ‘Daar is het erg smetgevoelig.’

Al die tijd had mevrouw De Soete nauwelijks gereageerd, op een licht kreunen na terwijl ze op de andere zij werd gelegd. Dit was al weken zo. Er was al een plaatsje in een verpleegtehuis aangevraagd, maar dat kon nog wel even duren. Tot die tijd lagen zulke patiënten op de afdeling en vroegen ze veel zorg. Naast haar lag meneer Van Zomeren. Ook hij had een beroerte gehad.

‘Ik moet hem nog wassen,’ zei Marleen. ‘Maar dat doe ik liever niet alleen. Astrid zal toch zo wel komen?’

‘Ik wil je ook wel even helpen, het is al halftwaalf,’ zei Franny.

‘Ja? Zeker weten?’

‘Toe maar.’

Meneer Van Zomeren werd wakker zodra ze de deken van hem af haalden. Boze woorden rolden uit zijn mond. Instinctief legde Marleen haar hand op zijn mond. ‘Sst, meneer Van Zomeren toch, we komen u alleen maar wassen.’

Hij sloeg naar Marleen. Franny pakte stevig door en begon met wassen. Dat vloeken en dat agressieve gedrag was nog erger dan het apathische kreunen van mevrouw De Soete. Wat een zaal, wat een ellende bij elkaar. Het waren haast geen mensen meer. Hij had aan de katheter getrokken, het bed was nat en rood van het bloed.

‘Ik haal een nieuwe set,’ zei Franny.

Op dat moment kwam de optocht binnen, zo werd de stoet van arts, arts-assistent, soms co-assistent en verpleegkundige vaak genoemd door de patiënten. Marleen trok snel de deken omhoog. Ze stonden allemaal rond het bed, Marleen en zij aan weerszijden bij het hoofdeind, de arts bij het voeteneind. En de rest daartussen. Ze overlegden. Jeroen sloeg zijn armen over elkaar. Meneer Van Zomeren bleef met zijn goede hand aan de deken trekken, speeksel liep uit zijn mond.

‘Is hij altijd zo onrustig?’ vroeg Jeroen.

‘Zodra we hem gaan wassen,’ zei Franny. ‘Mag hij iets hebben tegen de onrust?’

‘Liever niet,’ zei de arts. ‘Alleen als het echt niet gaat. Is het verpleeghuis aangevraagd?’

Anke keek in de status. ‘Ja, de transferverpleegkundige heeft het vorige week in overleg met de familie aangevraagd.’

‘Dan wachten we daarop,’ zei de arts. Ze draaide zich om en liep naar het volgende bed.

Franny en Marleen vervolgden de wasbeurt, en verzorgden hem zo goed en kwaad als dat ging. Marleen praatte op een geruststellende toon tegen de patiënt en dat hielp. Na een halfuur lag hij er weer keurig bij.

‘Ik ga hem nog scheren,’ zei Marleen. ‘Dat kan ik wel alleen.’

En zijn gebit moet ik ook nog schoonmaken.'

Astrid kwam binnen. 'Fijn dat je hebt geholpen, Franny.' Ze nam haar even apart. 'Wat vind je van Marleen? Ze is echt heel goed.'

'Ja,' zei Franny. 'Je zou niet zeggen dat ze pas begin tweedeaars is. Maar ik vind het niet goed dat je haar alleen laat. Ze kwam me vragen te helpen omdat jij er niet was.'

'Dat komt omdat ze zo professioneel overkomt, je vertrouwt haar snel teveel toe. Ik zal erop letten.'

Franny haalde haar broodtrommel en liep met de eerste groep naar het restaurant. Ze zat aan het einde van de tafel, hoorde de anderen praten, maar sloot zich niet aan bij het gesprek. Ze concentreerde zich op het blad met eten voor haar. Er waren kroketten vandaag. Ze had er twee gekocht, twee voor een euro, en de mosterd kreeg je er gratis bij. Eerst haar brood, eerst het gezonde, en als toetje de snack. Het korstje knapperde tussen haar tanden, de binnenkant was rijk gevuld met vlees. Ze waren bijna net zo lekker als de kroketten die ze op de veerpont van Kruiningen naar Perkpolder serveerden. Bijna. Ze knapte er helemaal van op.

Het baarde haar zorgen dat mensen als Marleen meer dan honderd procent inzet voor de patiënten toonden. Ze lette bijvoorbeeld niet op haar pauzes als ze iets niet af had, zoals nu. Ze zou meer aan zichzelf moeten denken, anders hield ze het niet vol. Zelf zou ze nooit de lunch overslaan, evenmin als de andere pauzes, die had ze gewoon nodig.

Mensen als Marleen, hoe jong ze ook waren, gaven haar het gevoel dat ze haar werk beter zou moeten doen. Hoe erg ze haar best ook deed, dat niveau zou ze toch nooit bereiken. Niet dat ze haar werk niet goed deed, iedereen was best tevreden. Toch, als ze anderen bezig zag, met hart en ziel, voelde ze zich leeg vanbinnen. Maar die gedachten en gevoelens duwde ze snel weg. Ze wilde er niet bij stilstaan, daar werd het immers niet anders van.

Pas toen ze Nikki voor de derde keer had geroepen, kwam het meisje naar beneden. Ze droeg een donkerblauw geruite flanel-pyjama, hoewel het nog lang geen winter was. Half struikelend over haar enorme berenpantoffels stommelde ze van de trap.

‘Waarom moet ik zo vroeg uit bed? Louise mag veel later opstaan,’ mompde ze terwijl ze haar haren naar achter veegde. ‘Ik ben nog moe.’

‘Ook goedemorgen,’ probeerde Franny. ‘Het ontbijt is de belangrijkste maaltijd van de hele dag. Zal ik je brood voor school smeren of wil je het zelf doen?’

Nikki schoof aan tafel en nipte van haar thee.

‘Mama vraagt je iets,’ zei Stefan, die net opstond van tafel. ‘Ik ga, ben vanavond niet vroeg thuis.’

‘Moeten we op je wachten met eten?’ vroeg Franny.

‘Weet ik nog niet,’ zei hij in de deuropening.

Franny liep naar de trap en riep Niels. Ze smeerde Nikki’s brood, twee bruine boterhammen met kaas en een appel voor de pauze.

‘Het is hier ijskoud,’ zei Nikki klappertandend. ‘En twee boterhammen is te veel.’

‘Dat lijkt me niet,’ zei Franny. ‘Papa heeft een klokthermostaat gekocht, die gaan we doordeweeks instellen op zes uur. Dan is het heerlijk warm als we beneden komen.’

Dat ding lag al een paar weken te wachten op installatie, Stefan had er of geen zin in, of hij was het vergeten. Zelf kon ze zo iets niet.

‘Niels! Tijd!’

Nog tien minuten, dan moest ze echt weg. Ze ruimde de tafel af, Nikki had gelukkig een half schaaltje yoghurt met muesli naar binnen gewerkt. Ze liet het bord voor Niels op een hoekje van de tafel staan. Vlak voor ze de deur uit ging, kwam hij de trap af.

‘Ik moet het tweede uur pas beginnen,’ mopperde hij.

‘Dat kan ik niet onthouden,’ zei Franny. ‘Ik ga, doe je het licht uit en de deuren op slot?’

Nog steeds had ze de lesroosters van de kinderen niet in haar hoofd. Hoe deden andere moeders dat? José, haar vriendin die aan de overkant van de straat woonde, plakte begin september het vel met schooltijden op de koelkastdeur. Het was een heel schema, compleet met alle vaste afspraken van het hele gezin. Franny liep naar haar auto en keek naar het huis van José. Louise reed net haar fiets uit de schuur, Nikki stond te wachten op de stoep. Fijn voor die meiden dat ze elkaar hadden, hoewel het haar soms stoorde dat het leek alsof ze geen minuut zonder elkaar konden.

‘Heb je je gymkleren bij je?’ riep Franny Nikki toe.

‘Ja mam! Dag mam!’

Franny gooide haar tas op de achterbank en wilde instappen toen ze José haar naam hoorde roepen. Ze draaide zich om. José trok net de keukendeur achter zich dicht en haakte twee lege boodschappentassen aan het stuur. Ze zag er vrolijk uit met haar parse muts. Rechts boven op prijkte een gele bloem.

‘Hé hoi! Jij gaat vroeg boodschappen doen!’ riep Franny.

‘Binnen is binnen, zeg ik altijd. Zullen we vanmiddag een bakje doen?’

Franny dacht na. Als ze ja zei, kon ze haar uurtje op de bank wel vergeten.

‘Toe, het is al best lang geleden dat we elkaar gesproken hebben. Hoe laat ben je thuis vandaag?’

‘Om vier uur.’

‘Zal ik naar jou toe komen? Hans is thuis vanmiddag.’

‘Goed, zie je dan.’

‘Werk ze!’ José stapte op haar fiets en reed de straat uit. ze keek haar na. Tegen een vriendin zeg je geen nee, hield Franny zichzelf voor. Bovendien was ze niet zomaar een vriendin, ze was de enige. Daarnaast was ze een voorbeeld voor iedereen, vanwege haar geduld en inzet voor anderen. José en Hans had-

den net als zij twee kinderen en ze waren daarnaast pleegouders voor kinderen die vanwege een crisissituatie niet meer thuis konden wonen. Het waren meest oudere kinderen die daar een warm tijdelijk thuis vonden. Haar niet gezien, twee kinderen in de puberteit was genoeg.

Bij thuiskomst raapte ze de post op van de mat. Tijdschrift, bankafschriften, nog wat witte enveloppen, en een blauwe. Van wie die nou was? Het voelde alsof er een stevige kaart in zat.

Meneer en mevrouw Baas-Cornelisse, stond er in gekrulde letters op. Wat een bijzonder handschrift. Wie schreef er zo? Ze nam het stapeltje mee naar binnen, legde het op de eetkamer-tafel en liep naar de keuken om koffie te zetten. José tikte tegen het keukenraam en hield een doos omhoog. Franny draaide de deur van het slot.

‘Tompoezen! We mogen onszelf best eens verwennen.’

Franny dacht aan het gebak dat ze al op had vandaag. Menig patiënt trakteerde als hij of zij ontslagen werd. Vaak was dat al ’s morgens het geval. Lekker zuster, voor straks bij de koffie, zeiden ze er dan bij.

‘Heerlijk, ik ben dol op tompoezen,’ beaamde Franny. ‘Hoe-wel, ik heb vanochtend ook al wat op.’

‘Wat maakt het uit, je bent toch niet te zwaar?’

Franny dacht daar anders over, ze was nooit tevreden met haar kledingmaat.

Ze schoven aan tafel. Franny viste de blauwe envelop uit het stapeltje.

‘Ik moet even weten van wie dit is,’ zei ze met volle mond. ‘Ik ken het handschrift niet. Mag wel even, toch?’

Uw aanwezigheid bij het openen van Chocolaterie Joop wordt zeer op prijs gesteld...

Franny verslikte zich bijna en duwde de kaart weer in de envelop.

‘Mooi niet,’ zei ze zacht.

‘Hoezo, mooi niet?’

‘Mijn broer opent een eigen zaak en nodigt Stefan en mij uit voor de opening.’

‘Toch leuk.’

‘Je kent mijn broer niet. Hij wil altijd in het middelpunt van de belangstelling staan. Bovendien, het is een eind rijden.’

‘Waar is het?’

‘In mijn geboortedorp in Zeeuws-Vlaanderen, waar verder iedereen van mijn familie woont. Drie uur rijden!’

‘Joh, dat wist ik niet. Heb je nooit verteld. Ik dacht dat jouw familie in Zwolle woonde.’

‘Daar wonen de ouders van Stefan en zijn broer Michiel met zijn gezin.’

‘Ik moet er niet aan denken zo ver van mijn familie te zijn. We wonen allemaal in deze streek en komen op elkaars verjaardagen,’ mijmerde José. ‘Zo gezellig. Juist nu mijn vader en moeder er niet meer zijn, vinden we dat heel belangrijk, anders raak je elkaar zo kwijt. Hoe vaak zien jullie elkaar?’

‘Wij hebben geen regelmaat.’

‘Maar je hebt toch nog een moeder?’

Franny voelde zich ineens slap en leeg, alsof ze een uitgewrongen dweil was. Kon ze José uitleggen waarom ze haar moeder al een tijd niet gesproken en nog veel langer niet gezien had? Ze begreep het zelf niet eens goed.

‘Al dat familiagedoe,’ zei ze stoer. ‘Ik moet er niets van hebben.’

Het woord kliek slikte ze net op tijd in. José vouwde haar handen om haar beker. ‘O. Hoezo niet?’

Franny haalde haar schouders op. Dat was een vraag die ze zichzelf zo af en toe stelde. Zodra ze over de familie nadacht, leek het alsof ze tegen een blinde muur opbotste.

‘Vertel eens verder,’ probeerde José. ‘Heb je naast Joop nog meer broers en zussen?’

Franny wist dat José familie en alles wat daarbij kwam kijken interessant en vooral heel belangrijk vond. Ze moest maar pro-

beren er zo gewoon mogelijk over te praten, ze had al te veel ongenoegen laten blijken.

‘Ik heb twee oudere zussen, Trudy is de oudste, daarna komt Riet en dan ik. Onder mij twee broers, een tweeling. Koos en Joop. Mijn vader had een bakkerij en de tweeling heeft die overgenomen. En nu begint Joop voor zichzelf.’

Het leek alsof ze een lesje opdreunde.

‘Je zei dat je vader een bakkerij had, is hij...’

‘Mijn vader is gestorven in, even denken... Nikki was net geboren, in 1987. Een ongeluk.’

‘Wat erg, zo plotseling.’

Franny knikte afwezig. Een flard van een herinnering drong zich naar de oppervlakte. Ze zag het verwrongen staal van de bestelbus van haar vader.

‘Maar dan is je moeder al vijftien jaar alleen.’

Ineens vond Franny het irritant dat José doorging op het onderwerp moeder. Waar haalde ze het recht vandaan! Ze keek naar de klok.

‘Kwart over vijf al, ik moet aan het eten beginnen! Stuur je Nikki naar huis?’

Meteen ging de keukendeur open en Niels kwam binnen.

‘Ha Niels,’ zei José. ‘Ik wilde net gaan. Hoe gaat-ie?’

‘Goed hoor,’ bromde hij en hij liep meteen door naar de keuken.

‘Nou, was gezellig. We praten er nog een keer over, goed?’ José sloeg haar arm om Franny heen en gaf haar een zoen op haar wang. Franny schrok, zoveel intimiteit was ze niet gewend.

‘Waarover?’ vroeg Niels. ‘Toch niet over mij hoop ik.’

‘Wie weet! Dag!’

‘Leuk mens, die moeder van Louise,’ zei Niels toen ze weg was. ‘Is er nog post voor mij?’ Hij graaide door het stapeltje. ‘Ja, een brief. Van de politie.’

Op de envelop stond heel duidelijk het logo van bureau HALT. Vervelend dat ze die over het hoofd had gezien. Niels scheurde de envelop open. ‘Ik moet naar HALT. Op een don-

derdagmiddag. Moet ik vrij van school vragen.'

'Wanneer is het?'

Niels noemde de datum. Dat is de dag voor de opening van Joop z'n zaak, dacht Franny. Ze haalde de groente uit de koelkast en begon uien te snijden voor de pasta. Twee dagen achter elkaar, kon Stefan weg van kantoor? En zij? Twee afspraken in dezelfde week, twee momenten waar ze bij moest zijn, terwijl ze dat niet wilde. Ze veegde haar wangen droog, dat had ze nu altijd met uien. Het water kookte, het gehakt brandde bijna aan. Ze moest haar aandacht erbij houden.

Halverwege de maaltijd kwam Stefan thuis. Terwijl hij zijn handen afdroogde, ging de telefoon.

'Dag, Trudy,' zei Stefan. 'Zal ik je Franny geven?'

Ze schudde heftig nee. 'Zeg maar dat ik later terug zal bellen.'

Stefan gaf de boodschap door, maar Trudy was al niet meer te stuiten. Hij luisterde afwezig. Na een paar minuten maakte hij een einde aan het gesprek. 'We zitten aan tafel, Franny belt terug. Dag Trudy.' Hij zette de telefoon terug in de houder, trok zijn stropdas los en ging aan tafel zitten. Franny schepte het eten op zijn bord.

'Even stil voor het gebed, jongens.'

'Die Trudy, daar kom je niet zomaar van af,' zei Stefan even later. 'Ik heb overigens geen uitnodiging gezien.'

'Die zat vandaag bij de post,' zei Franny snel. 'Voor de opening van de chocolaterie van Joop. En ook de brief van HALT. Allebei in dezelfde week.'

'Toe maar. Straks in mijn agenda kijken hoe we dat allemaal moeten regelen.'

'Het is nog niet gezegd dat we naar Zeeland gaan,' wierp Franny tegen.

'Naar HALT moeten jullie allebei mee,' bromde Niels. 'Overdreven.'

'We hebben het er nog over,' zei Stefan. 'Niet nu aan tafel.'

'Wat is dat, die uitnodiging?' wilde Nikki weten.

Franny legde het in twee zinnen uit.

‘Ik wil mee,’ zei Nikki meteen. ‘Het is al heel lang geleden dat ik oma heb gezien. Misschien wel twee jaar of zo.’

Franny stond op en stapelde de borden op elkaar. ‘Je overdrijft, vorig jaar tweede kerstdag nog. De familiedag.’

‘Dat is hartstikke lang geleden, al bijna een jaar.’

‘Nee,’ verbeterde Niels. ‘Tien maanden, het is pas oktober. Het is alleen maar omdat je ook vrij wilt van school.’

‘Niet waar! En ik zag je vandaag in de stad met die jongens uit de vierde.’

Even was het doodstil. Niels schoof zijn stoel zo hard naar achter dat hij omviel.

‘Bedankt,’ beet hij Nikki toe. ‘Aan zo’n zus heb je nog eens iets.’

Hij liep de kamer uit.

‘Jij moet je daar niet mee bemoeien, Nikki,’ zei Stefan. ‘Wat deed jij in de stad?’

‘Gewoon,’ zei Nikki. ‘Wat we altijd doen, beetje slenteren langs de winkels, nieuwe laarzen passen.’

‘Je krijgt geen nieuwe, hoor,’ waarschuwde Franny.

‘Kijken is nog geen kopen,’ verweerde Nikki zich.

‘Hebben we geen toetje, Franny?’ vroeg Stefan.

‘Nee, alles is op,’ zei ze ferm. ‘Morgen doe ik boodschappen.’

‘Dan gaan we gaan lezen,’ zei Stefan. Hij stond op, pakte de Bijbel en riep Niels onder aan de trap. Geen reactie.

‘Laat hem maar,’ zei Franny.

‘Hm. Vanavond zullen we eens goed met hem praten,’ was zijn antwoord.

‘Pap, wil je me helpen met wiskunde?’ vroeg Nikki na het danken. ‘Ik snap er echt niets van.’

‘Haal je boek maar, dan doen we het meteen.’

Franny liet Stefan met Nikki achter aan tafel en verdween met de stapel borden de keuken in.

In de groentela vond ze nog één kuipje chocolademousse, te weinig voor vier personen. Ze lepelde in gedachten verzonken

het bakje leeg. Hopelijk was Niels een beetje toeschietelijk en bagatelliseerde Stefan het voorval niet. Zelf schaamde ze zich nog steeds dat hun kind op het politiebureau moest komen, alsof hij een misdadiger was.

Het werd vrijdag, haar vrije dag. Geen weer vandaag om te rennen, dacht ze terwijl ze naar buiten keek. Het waaide hard en af en toe striemde een regenbui tegen het raam. Kon ze niet beter thuisblijven en de bovenverdieping eindelijk eens onder handen nemen? Toch, als ze nu niet ging, kwam het er deze week weer niet van. Ze trok de voordeur open en zette de pas erin.

De eerste minuten waren het moeilijkst, daarna had ze de cadans te pakken. Leuk zou ze het nooit vinden en heel vaak zocht ze uitvluchtjes. Het was te koud, te nat, te glad, te wonderig, ze had geen tijd. Als ze al die hindernissen had genomen en uiteindelijk haar rondje gelopen had, voelde ze zich voldaan. Het gevoel achteraf was haar belangrijkste motivatie. Ze passeerde twee vrouwen. Samen hardlopen, dat leek haar helemaal niets. Ze had liever ook geen muziek op. Het was goed voor het tempo, maar bij haar zou het de concentratie juist verzwakken.

Veel mensen gebruikten het lopen om hun hoofd leeg te maken. Dat leek haar wel wat. Haar hoofd zat altijd boordevol gedachten: flarden van gesprekken, to-dolijstjes, het weekmenu voor de volgende week. Na elke honderd meter een gedachte minder, en aan het einde een leeg hoofd. Soms leek het of ze doordraaide van al dat denken. Om rustig te worden, begon ze vaak te tellen, stappen als ze aan het rennen was, bomen of lantaarnpalen als ze in de auto zat. Vandaag werkte het niet. Moest ze nu wel of niet naar de opening gaan? Waarom wilde ze niet? Mocht ze Joop niet? Misgunde ze hem een eigen bedrijf? Diep in haar hart wist ze de reden wel, ze kon haar moeder zo niet onder ogen komen. Het zou erg lastig zijn om maanden radio-stilte te negeren.

Zweet prikte onder haar muts en liep langs haar slapen naar beneden. Ze keek op haar horloge, twintig minuten gelopen en

pas op de helft van de route. Grijs wolkenflarden joegen laag over de velden. De lucht voelde even zwaar als haar benen.

Eerst met Niels naar HALT. Daar zag ze ook al zo tegen op. Niet zozeer om welke straf hij zou krijgen, maar om de ongetwijfeld goedbedoelde opmerkingen van de medewerkers. Het voelde alsof ze faalden als ouders. Konden ze deze periode met de kinderen maar overslaan, het was veel gemakkelijker en vooral gezelliger toen ze klein waren. Pubers opvoeden, hoe deden mensen dat? Wel of niet streng zijn, overal regels voor opstellen of alles controleren?

Haar straat, het eerste huis. Het werd tijd, ze voelde steken in haar zij. Ze liep stijf de trap op. Het warme water streelde haar schouders, haar rug. Ze hief haar hoofd in de straal omhoog en stond minutenlang met gesloten ogen. Op het moment dat ze de kraan dichtdraaide, leek het of ze de stem van José hoorde.

‘Maar je hebt toch nog een moeder?’

Ze rukte de handdoek van de haak en schudde haar haren uit. Echt iets voor José om zoiets op te merken. Of had ze gelijk en zag zij het zelf verkeerd? Misschien durfde haar moeder niet te bellen of was er een andere reden waarom ze niet zelf belde. Ze pakte de föhn en blies haar haren droog. Hoe zou het voelen als ze later geen contact met Nikki had? Ze moest er niet aan denken. Toch, nu ze al wat onbereikbaar werd, kon ze zich voorstellen dat het mogelijk was.

Wat trok ze aan? Twee weken geleden had ze een nieuwe set gekocht, het hing ongedragen in de kast. De verkoopster vond het haar heel goed staan. Zelf twijfelde ze, maar ze kocht het toch, omdat het onbevredigend was om na een uur passen met lege handen de winkel uit te gaan. Meestal vermeed ze de spiegel, vandaag keek ze met aandacht naar zichzelf. De rok was recht en kwam tot net op de knie. Mooi, die kleur blauw. De bloes was ecru, de brede band verhulde keurig haar probleemzone. De sjaal in warme tinten blauw, rood en paars maakte het af. Het stond haar inderdaad goed.

Ineens keek ze zichzelf recht in de ogen. Ze straalde zowaar. Waarom dubde ze toch altijd zo, nam ze alles zo serieus, vatte ze opmerkingen van anderen als persoonlijke aanvallen op? Kon ze niet proberen wat gemakkelijker in het leven te staan? Op haar werk was ze zo doortastend, wat weerhield haar ervan om ook buiten het ziekenhuis wat zelfverzekerder te zijn?

‘Oké,’ zei ze tegen haar spiegelbeeld. ‘Ik zal het proberen.’

Ze besloot aan het werk te gaan, tussen de middag zou ze dapper zijn en mam bellen.

Toen ze de stofzuiger terug in de kast zette, ging de telefoon. Het was Trudy.

‘Je zou me terugbellen.’

‘Ha, Trudy,’ antwoordde Franny schijnbaar vrolijk. ‘Dat was er nog niet van gekomen. Zeg het eens.’ Ze zette haar bord met drie bruine boterhammen voor zich op tafel. Terwijl ze luisterde, at ze haar brood. Ze hoefde toch niet veel te zeggen, Trudy praatte voor hen allebei tegelijk. Meestal had ze iets te klagen, dat zij voor alles op kon draaien als mam naar een dokter of het ziekenhuis moest, of iets van kleding nodig had. Franny voelde zich vaak schuldig, hoewel zij er niets aan kon doen dat ze zo ver weg woonde. Meerdere keren had ze Trudy gevraagd waarom mam niet alleen kon gaan. Ze reed in haar autootje overal naartoe, binnen Zeeuws-Vlaanderen dan. Mam was nog best vitaal. Maar nee, Trudy moest mee, want waar had je anders een dochter voor die dichtbij woonde en beschikbaar was. En bij de dokter hoorden twee meer dan één. Na de bekende tirade begon Trudy aan de medische update. Heup een beetje versleten; lichte vorm van diabetes. Het verbaasde Franny niet, mam was al jaren veel te zwaar. Ze kookte uitgebreid voor zichzelf en sloeg de taartjes van Koos nooit af. Bewegen deed ze niet, behalve naar de auto lopen. Tja, gezond ouder worden was nu eenmaal niet vanzelfsprekend.

‘Wat zei je als laatste, Trudy?’

‘Haar bloeddruk is veel te hoog...’

Aha, een nieuwe kwaal. Franny hield de telefoon tussen haar

oor en schouder geklemd en besmeerde een kapje brood met een dikke laag pindakaas. 'Ja, ik ben er nog.'

'Heb je de uitnodiging van Joop ook gehad?'

'Ja.'

'Je komt toch wel?'

'Ik heb er nog geen beslissing over genomen. Op welke dag van de week is het? Vrijdag? Dan ben ik vrij. Maar op een dag heen en weer rijden is wel veel.'

'Je kunt bij mij of bij Riet logeren als je wilt.'

'Ja, op zich kan dat.' Ze moest er niet aan denken.

'Zullen we iets met elkaar geven?'

'Goed idee. Ik maak vijftien euro naar je over en zorg jij dan voor een mooi bloemstuk?'

Na een halfuur maakte ze een einde aan het gesprek. Ze keek naar de hoorn in haar hand. Meteen doen, of lag mam te rusten? Deed ze dat eigenlijk? Franny nam nog een lik pindakaas, en ging met de telefoon in de stoel voor het raam zitten. Daarin zat ze vaak wanneer ze een moeilijk telefoongesprek moest voeren. Van hieruit keek ze de straat in, zag ze auto's en mensen voorbijkomen, zag ze hoe de bomen zich verzetten tegen de herfstwind. Ze repeteerde het gesprek in haar hoofd. Ze kon over de opening beginnen, naar haar gezondheid vragen, twee veilige onderwerpen, waardoor ze zelf buiten schot bleef. De telefoongesprekjes verliepen al jaren op dezelfde manier, zij vertelde wat over Niels en Nikki en mam over de familie daar en over mensen uit het dorp. Na een kwartiertje was meestal alles gezegd en hingen ze op, en zette Franny in haar agenda wanneer het weer tijd was om te bellen. Waarom verwachtte ze dat dit patroon zomaar zou veranderen?

Hoe langer ze wachtte, hoe hoger de drempel werd, hoe meer gedachten door haar hoofd schoten. Haar moeder hield niet van haar; ze was boos omdat ze zo ver weg was gaan wonen; ze vond dat ze vaker op bezoek moest komen; ze keurde het af dat ze vier dagen werkte. Het zwijgen was haar wapen, een sterk wapen, dat Franny op haar beurt ook had ingezet.

Een strijd zonder woorden. Ze zette de telefoon terug in de houder, ze belde niet.

Op vrijdagmiddag hing er een andere sfeer in het winkelcentrum dan op de andere doordeweekse dagen. Mensen waren vriendelijker, keken vrolijker, er hing iets van verwachting in de lucht. Ze maakte haar rondje, de bieb, de slager, de groenteboer, de supermarkt. Zou ze een bloemetje meenemen of zou Stefan dit keer...? Hij dacht er nooit aan, zelfs wanneer hij een cadeautje voor haar verjaardag moest kopen had hij geen idee wat. Hij verraste haar nooit, terwijl zij altijd erg haar best deed om van iedere verjaardag iets bijzonders te maken. Weer dat haakje. Ze had alles, waarom was ze niet tevreden? Waarom liet ze zich zo teleurstellen door anderen?

Ze kocht een groot herfstboeket. Voorzichtig legde ze de bloemen op de bijrijdersstoel en reed in de stromende regen naar huis. Net toen ze in de keuken bezig was de bloemen in een vaas te zetten, tikte José op het raam. Franny deed snel open.

‘Mooie bos, Franny! Wat een weer.’ Ze schopte haar schoenen uit. ‘Even buurten, hoor, ik moet er nodig een uurtje tussenuit.’

‘Koffie?’

‘Heb ik al op. Ik ben wel in voor iets anders. En jij?’

‘Ik ook. Rood of wit?’

Ze ploften op de bank.

‘Met die twee meiden winkelen viel me zwaar tegen. Overal kritiek op, hoe goed ik mijn best ook deed. Soms denk ik: waar ben ik aan begonnen. Uiteindelijk krijg ik medelijden, zij kunnen er ook niets aan doen dat het fout is gegaan in het gezin.’

Franny knikte. Dit had ze al vaker gehoord, maar dat gaf niet. Ze voelde zich sterker staan nu José liet blijken dat ze opvoeden soms ook best lastig vond.

‘Isabel en Klara kijken nu met Nikki en Louise naar een film, Hans is in de keuken met het eten bezig, die houdt een oogje

in het zeil. Gerben speelt al de hele middag boven met Ruben met de lego.'

'Heerlijk, die legotijd,' beaamde Franny. 'Kon dat maar altijd zo blijven. Wij hebben ook iets lastigs meegemaakt, met Niels.'

'Van die winkeldiefstal en dat hij naar HALT moet?'

Franny schoof een beetje opzij. Ze had het liever zelf verteld.

'Louise moest het kwijt,' zei José. 'Maar ik heb er verder met niemand over gesproken.'

Dat moest er nog bij komen, dacht Franny.

'Vervelend voor jullie,' zei José. 'Niels leert er in elk geval wel van. Wij deden zulke dingen niet, vroeger.'

'Nee, ik herinner me daar niets van.'

'Als we het aan onze ouders zouden vragen, hebben ze misschien wel voorbeelden. Ik kan het niet meer vragen.' José rekte zich uit en stond op. 'Nou, ik ga weer eens. Bedankt voor de wijn en de bank en het luisteren.'

Bij de keukendeur draaide ze zich om. 'O ja, ik kreeg van de instelling waar ik voor werk een boek om de achtergronden van gedrag beter te begrijpen. Echt razend interessant. Dat moet jij ook lezen.'

'Denk je? Ik ben meer van de romans.'

'Nou, weet je, kijk maar of je het wat vindt. Als ik er klaar mee ben, kom ik het brengen.'

Herkenbaar verhaal over de spagaat tussen zorgen voor anderen en zorgen voor jezelf

De 44-jarige Franny loopt op alle terreinen vast: in haar huwelijk, in de opvoeding van haar twee kinderen en in haar werk als verpleegkundige. Met haar familie heeft ze nauwelijks contact – de band met haar moeder, die ver weg woont, is ronduit slecht. Als ze elkaar al spreken, zijn het vaak nietszeggende telefoontjes. Totdat een vriendin Franny een boek geeft, dat haar ontzettend raakt. Ineens komt Franny op een keerpunt in haar leven te staan.

De derde dochter is de debuutroman van **Nettie Dees**. Het is een herkenbaar verhaal over hoe lastig het is om je eigen pad te volgen als er aan alle kanten aan je getrokken wordt, en wat je kunt doen om dat te doorbreken.

CITER REEKS

ISBN 978 94 0191 270 9 NUR 344

9 789401 912709

www.citerreeks.nl